

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN KARLILIK ANALİZİ: 2002-2008

Mete BUMİN*

ÖZET

Türk bankacılık sektörünün sorunlarının kalıcı olarak çözümlenmesi amacıyla Mayıs 2001 tarihinde uygulamaya konulan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı çerçevesinde gerçekleştirilen reformlar sonucunda bankacılık sektörünün karlılığında iyileşme kaydedilmiştir. Bu çalışmada, Türk bankacılık sektörünün karlılık performansı, özkaynak karlılık oranının ayrıştırılması yoluyla 2002-2008 dönemi verileri esas alınarak ve bankalar, fonksiyonlarına ve sahiplik yapılarına göre gruplandırılarak oran analizi yöntemiyle incelenmiştir. Söz konusu dönemde genel olarak bankacılık sektörünün karlılığı artış göstermiş, ancak küresel piyasalarda yaşanan gelişmeler nedeniyle 2008 yılında karlılık oranlarında düşüş yaşanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Karlılık, Oran Analizi

ABSTRACT

Profitability of the banking sector improved as a result of the reforms made within the framework of the Banking Sector Restruc-

* Dr., Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Daire Başkanı, Atatürk Bulvarı No:191 Kavaklıdere 06680 Ankara, mbumin@bddk.org.tr
Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun görüşlerini yansıtmamaktadır.

turing Program which was put into force in May 2001 in order to resolve permanently the problems of Turkish banking sector. In this study, profitability performance of Turkish banking sector between 2002-2008 is analyzed by ratio analysis method through decomposing return on equity ratio by grouping banks as per their functions and ownership structure. Profitability of the banking sector increased in general in the period analyzed, however profitability ratios decreased in 2008 due to the developments experienced in global markets.

Key Words: Banking Sector, Profitability, Ratio Analysis

1. GİRİŞ

Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde Türk ekonomisinde yaşanan krizler bankacılık sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir. Türk bankacılık sektörü Kasım 2000 krizi ile faiz riskine, Şubat 2001 krizi ile de döviz kuru riskine maruz kalmış ve bilançolarında büyük zararlar oluşmuştur. Yaşanan şoklar sonucunda büyük problemler yaşayan bankacılık sektörünün daha sağlıklı hale getirilmesi ve sorunlarının kalıcı olarak çözümlenmesi amacıyla, Mayıs 2001 tarihinde Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı uygulamaya konulmuştur.

Söz konusu Programın ilk unsuru olan kamu bankalarının yeniden yapılandırılması çerçevesinde, kamu bankalarının sermayeleri güçlendirilmiş, görev zararı alacakları Hazine'den kaynak sağlamak suretiyle ödenmiş ve bu bankalar operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmaya tabi tutulmuştur. Programın ikinci unsuru, TMSF'ye devredilen bankaların çözümlenmesidir. 2000 ve 2001 krizlerinin öncesinde ve sonrasına TMSF'ye devredilen bankalar, Hazine'den sağlanan kaynaklarla yeniden yapılandırılmış, bu bankaların bir kısmı yerli ve yabancı yatırımcılara satılmış, bir kısmı da birleşme ve tasfiye yoluyla çözüme kavuşturulmuştur. Krizden zarar gören özel sermayeli mevduat bankalarının büyük ölçüde kendi kaynaklarıyla yeniden sermayelendirilmesi Programın üçüncü unsurunu oluşturmuştur. Programın son unsuru ise, gözetim ve denetim çerçevesinin

güçlendirilmesi ve uluslararası standartlara uyum amacıyla birçok alanda düzenlemelerin yapılmasıdır.

Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programının sonuçlarına bakıldığında önemli kazanımlar elde edildiği görülmektedir. Program ile sektörde şeffaflık sağlanmış ve bankaların sermayeleri güçlendirilmiştir. Bankaların aracılık fonksiyonuna odaklanmasıyla kredi ve mevduat hacminde yaşanan artışlar, bankacılık sektörünün aktiflerinin büyümesine neden olmuştur. Buna paralel olarak, Türk bankacılık sektörünün karlılığında da önemli oranda artışlar gerçekleşmiştir. Program sonrasında bankacılık sektörünün karlılığında kaydedilen gelişmelerin incelenmesi, sektörün önümüzdeki dönemdeki karlılık performansında yaşanabilecek gelişmelerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada, Türk bankacılık sektörünün karlılığında 2002 ile 2008 yılları arasında yaşanan gelişmeler, özkaynak karlılık oranının ayrıştırılması yoluyla oran analizi yöntemiyle banka grupları bazında incelenecektir. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde konuya yönelik olarak yapılan çalışmalardan bahsedilecek, üçüncü bölümde ise çalışmada kullanılan yöntem ve veri seti anlatılacaktır. Çalışmanın dördüncü bölümünde hesaplanan oranlar değerlendirilecek, sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirmeye yer verilecektir.

2. Literatür Taraması

Bankacılık sektörünün performansının banka karlılıkları analiz edilerek ölçülmesine yönelik uluslararası çalışmalar, tek bir ülkenin bankacılık sektörlerini ele alan çalışmalar [(Neely ve Wheelock, 1997), (Atanasieff ve diğerleri, 2002), (Guru ve diğerleri, 2002)] ile çok sayıda ülkenin bankacılık sektörlerini karşılıklı olarak inceleyen çalışmalar [(Abreau ve Mendes, 2002), (Bashir, 2000), (Demirgüç-Kunt ve Huizingha, 1999)] başlıkları altında Tunay ve Silpar (2006 a) tarafından yapılan çalışmada detaylı olarak özetlenmiştir.

Bu çalışmalara ek olarak, Camilleri (2005) tarafından yapılan çalışmada Malta bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankalar,

küçük ve büyük ölçekli bankalar olarak gruplandırılarak, karlılık, risk ve büyüme alanlarında incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, büyük ölçekli bankaların giderlerini kontrol altında tutarak daha yüksek karlılık oranlarına sahip oldukları; küçük ölçekli bankaların ise daha çok gelir ettikleri ve takipteki alacaklar için daha yüksek oranda karşılık ayırdıkları tespit edilmiştir.

Beckmann (2008) ise, onaltı Batı Avrupa ülkesinin bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankaların 1979-2003 yılları arasındaki verilerini esas alarak panel veri yöntemiyle, banka karlılığı üzerinde etkisi olan yapısal ve dönemsel belirleyici etkenleri analiz emeye çalışmıştır. Bankaların gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesinin karlılık üzerinde pozitif etkisinin olduğu, sektördeki yoğunlaşmanın toplam karlılığı önemli oranda etkilemediği ve ekonomideki konjonktürel dalgalanmalar sonucunda milli gelirden yaşanan değişimlerin banka karlarında dalgalanmalara neden olduğu tespit edilmiştir. Dietrich ve Wanzenried (2009)'ün çalışması, İsviçre'de faaliyette bulunan ticari bankaların 1999-2006 dönemindeki karlılığını, bankalara özgü değişkenler ile sektörel ve makro ekonomik değişkenler yardımıyla regresyon yöntemini kullanarak incelemiş ve bankaların karlılık performanslarında önemli farklılıklar olduğunu tespit etmiştir.

Türk bankacılık sektörünün karlılık performansına yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında, bu konuda Kaya ile Tunay ve Silpar tarafından önemli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Kaya (2001) tarafından yapılan çalışmada, öncelikle bankacılık sektöründe aracılık maliyetlerinin etkinliğinin ölçülmesinde kullanılan araçlardan birisi olan bankaların faiz marjını etkileyen faktörler konusunda bir literatür taraması yapılmış, daha sonra Türk bankacılık sektöründeki faiz marjı sektörel ve makro değişkenler kullanılarak modellenmiştir. Modelden elde edilen sonuçlar, Türk bankacılık sektöründe menkul kıymetler cüzdanı/toplam aktifler oranı ile zorunlu karşılık oranlarının artmasının net faiz marjının artmasına, toplam aktifler/M2 oranındaki artışın net faiz marjının daralmasına, cari işlemler dengesi/Merkez Bankası rezervleri oranındaki azalmanın ise net faiz marjının artmasına neden olduğunu göstermiştir.

Kaya (2002)'nin banka karlılığına ilişkin ikinci çalışması, 1997-2000 döneminde Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan mevduat bankalarının veri seti kullanılarak karlılık göstergelerinin (net faiz marjı, aktife göre getiri, özkaynağa göre getiri) mikro ve makro belirleyicileri, iki aşamalı yaklaşım kullanılarak regresyon yöntemiyle tahmin edilmiştir. Seçilen üç karlılık göstergesinden net faiz marjının mikro belirleyicileri olarak özkaynaklar, likidite, personel harcamaları, mevduatlar ve piyasa payı; makro belirleyicileri olarak enflasyon ve konsolide bütçe açığı anlamlı bulunmuştur. İkinci gösterge olan aktife göre getirinin mikro belirleyicileri olarak özkaynak, likidite, personel harcamaları, krediler, kötü aktifler ve mevduatlar; makro belirleyicileri olarak enflasyon ve konsolide bütçe açığı anlamlı bulunmuştur. Üçüncü gösterge olan özkaynağa göre getirinin mikro belirleyicileri olarak ise, özkaynaklar, menkul değerler cüzdanı, likidite, personel harcamaları, krediler, mevduatlar, yabancı para pozisyonu ve piyasa payı; makro belirleyicileri olarak ise enflasyon, konsolide bütçe açığı ve reel faizin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Türk bankacılık sektöründe karlılığa dayalı performans analizine yönelik olarak Tunay ve Silpar tarafından iki çalışma yapılmıştır. Tunay ve Silpar (2006 a)'ın ilk çalışmasında, otuz dört mevduat kabul eden ticari bankanın 1988-2004 dönemindeki verileri esas alınarak, söz konusu bankalar hiyerarşik olmayan kümeleme analiziyle ikili (büyük ve küçük ölçekli olarak) ve üçlü (büyük, orta ve küçük ölçekli olarak) gruplara ayrılmış, daha sonra bu gruplar arasında istatistikî açıdan önemli farklılıklar olup olmadığı, çeşitli yöntemlerle araştırılmıştır. Söz konusu çalışmada, ayrıca bankalar mülkiyet esasına göre gruplara ayrılarak doğrusal regresyon yöntemi uygulanmıştır. Çalışmada, mikro veya içsel değişkenlerin, sektörel değişkenlerin ve makro ekonomik değişkenlerin, ticari banka karlılığını açıklayıcı gücü yüksek ve anlamlı bileşenler olduğu, diğer bir ifadeyle bankaların karlılık performanslarında kendi mali koşullarının önemi olduğu kadar, ekonominin makro dinamiklerinin ve istikrarının da önem arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tunay ve Silpar (2006 b)'in ikinci çalışması, ilk çalışmadaki teorik altyapıyı temel alarak ileri analiz tekniklerinin kullanılmasıyla

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat kabul eden ticari bankaların karlılığa dayalı performanslarını analiz etmiştir. Ölçeğe ve mülkiyete esasına göre gruplandırılan bankaların verilerinin panel veri yöntemiyle analiz edilmesinden elde edilen sonuçlara göre, bankaların kontrol edebilecekleri içsel değişkenlerin performansları üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu, banka performanslarının enflasyon ve milli gelir gibi makro ekonomik değişkenler ile finansal yapı değişkenlerinin hareketlerine büyük oranda duyarlı olduğu tespit edilmiştir.

Türk bankacılık sektöründe karlılık konusundaki diğer çalışmalar incelendiğinde, Yıldırım (1999), Çingir ve Tarım (2000), İnan (2000) ile Kaplan ve Çelik (2008) tarafından yapılan çalışmalar örnek olarak gösterilebilmektedir.

3. Yöntem ve Veri Seti

Çalışmada, Türk bankacılık sektörünün 2002-2008 dönemindeki karlılık performansı, oran analizi yöntemiyle incelenecektir. Bankaların performanslarının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde oran analizi, anlaşılır olması ve basitliği nedeniyle yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda, bankacılık sektörünün karlılık analizi için temel karlılık oranı olan özkaynak karlılık oranı esas alınarak karlılık alt bölümlere ayrıştırılacaktır. Sektörün karlılığının alt bölümlere ayrıştırılmasında Camilleri (2005) tarafından uygulanan yöntem kullanılacaktır. Söz konusu yöntemle ilişkin açıklamalar ve analizde kullanılan oranlar aşağıda anlatılmaktadır.

Bankacılık sektörünün temel karlılık oranı olan ve net kar/özkaynaklar olarak hesaplanan özkaynak karlılık oranı, aktif karlılık oranı ve sermaye çarpanı olarak iki alt orana ayrıştırılabilmektedir. Net kar/aktifler olarak tanımlanan aktif karlılık oranı, birim aktif başına elde edilen net karı gösterirken; aktifler/özkaynaklar olarak tanımlanan sermaye çarpanı ise, bankanın sermaye yeterliliğinin ve risklilik düzeyinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu iki oranın çarpımı, özkaynak karlılık oranını vermektedir.

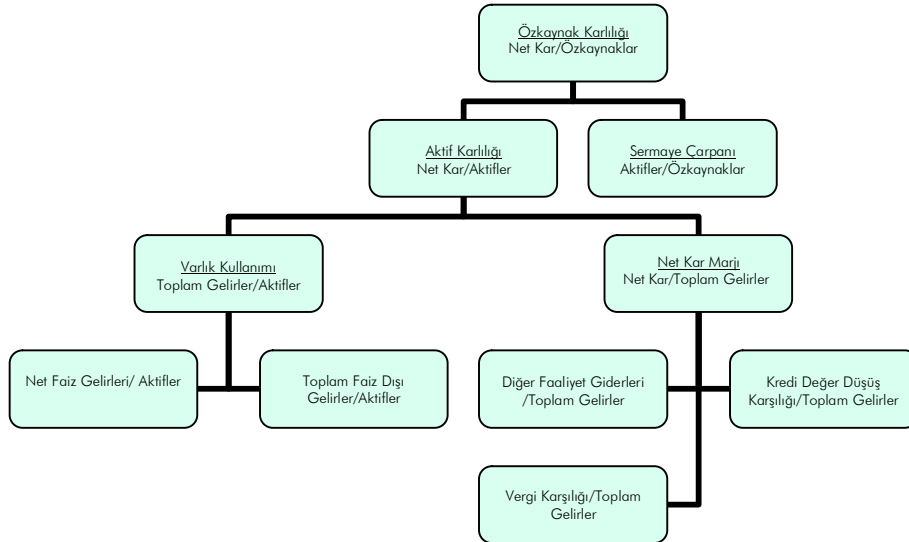
Aktif karlılık oranı ise varlık kullanım oranı ve net kar marjı olarak iki alt orana ayrıştırılabilmektedir. Toplam gelirler/aktifler

olarak tanımlanan ve aktif verimliliğinin göstergesi olarak kabul edilen varlık kullanım oranı, birim aktif başına elde edilen geliri göstermekte iken; net kar/toplam gelirler oranı da net kar marjını vermektedir. Varlık kullanım oranının ve net kar marjının çarpımı aktif karlılık oranını vermektedir.

Varlık kullanım oranı da, toplam gelirlerin ayrıştırılmasıyla elde edilen iki alt oranın toplamından oluşmaktadır. Bu oranlar; net faiz marjı da olarak tanımlanan ve toplam faiz gelirlerinden toplam faiz giderlerinin çıkarılmasıyla elde edilen net faiz gelirleri/aktifler oranı ile toplam faiz dışı gelirler/aktifler oranıdır. Son olarak, eşitliğin diğer tarafında bulunan net kar marjı da, diğer faaliyet giderleri/toplam gelirler oranı, kredi ve diğer alacaklar değer düşüş karşılığı/toplam gelirler oranı ve vergi karşılığı/toplam gelirler oranı olarak üç alt orana ayrıştırılabilmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde Türk bankacılık sektörünün 2002-2008 dönemindeki karlılık performansının incelenmesinde kullanılacak oranlar aşağıdaki şekilde özet olarak gösterilmektedir.

Şekil 1: Karlılık Performansının Analizinde Kullanılacak Oranlar

Karlılık performansının incelenmesinde kullanılacak oranlar, bankaların bilanço ve gelir-gider tablolarında yer alan veriler kullanılarak hesaplanmıştır. Yukarıdaki şekilde verilen oranlardaki verilerin bir kısmı söz konusu tablolardan doğrudan alınırken, bir kısmı ise birden çok verinin toplanmasıyla elde edilmiştir. Varlık kullanım oranında yer alan toplam gelirler; net faiz gelirleri ile toplam faiz dışı gelirlerin toplamından oluşmaktadır. Net faiz gelirleri; i) kredilerden, ii) bankalardan, iii) menkul değerlerden ve iv) diğer işlemlerden elde edilen faiz gelirlerinin toplamından; i) mevduata, ii) kullanılan kredilere ve iii) diğer işlemlere ödenen faiz giderleri toplamının çıkarılmasıyla elde edilmektedir. Toplam faiz dışı gelirler ise; i) alınan ve verilen ücret ve komisyonların farkını oluşturan net ücret ve komisyon gelirleri, ii) temettü gelirleri, iii) sermaye piyasası işlemleri ve kambiyo işlemleri karından oluşan ticari kar ve iv) diğer faaliyet gelirlerinin toplanmasıyla elde edilmektedir.

Bu açıklamalara ek olarak, diğer faaliyet giderlerinin en büyük bölümünü personel giderleri oluştururken, kredi ve diğer alacaklar değer düşüş karşılığının en büyük bölümünü ise krediler ve diğer alacaklar için ayrılan özel karşılıklar oluşturmaktadır.

Çalışmada kullanılan veriler için, bankacılık sektöründe kuruluş birlikleri olarak görev yapan Türkiye Bankalar Birliği (TBB) ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin (TKBB) kaynaklarına başvurulmuştur. Karlılık analizinde, TBB tarafından sektörde faaliyette bulunan bankalara ait detaylı verileri içeren ve her yıl yayımlanan Bankalarımız kitabındaki yıllık veriler ile TKBB tarafından internet sitesinde istatistiki veriler başlığı altında yayımlanan katılım bankalarına ait yıllık veriler kullanılmıştır. Analize dahil edilen bankaların yıl sonu verileri (Aralık) kullanılarak, her bir banka grubu için belirlenen karlılık oranları hesaplanmıştır. Analiz kapsamında bankalar, fonksiyonlarına ve sahiplik yapılarına göre gruplara ayrılmıştır. Bu kapsamda, bankalar; mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ve katılım bankaları olarak gruplara ayrılmış, ayrıca mevduat bankaları; kamu mevduat bankaları, yerli özel mevduat bankaları ve yabancı mevduat bankaları olarak üç alt gruba ayrılmıştır. İncelenen dönem içerisinde sektör içerisindeki paylarının sınırlı olması ve yeniden yapılandırılma sürecinde bulunmaları nedeniyle Tasarruf Mev-

duatı Sigorta Fonu bünyesindeki bankalar analiz dışında tutulmuştur. Ayrıca, 2005 yılından itibaren diğer bankalarla aynı formatta finansal tablolar hazırlamaya başlamaları nedeniyle, karlılık analizinde kullanılan oranlar katılım bankaları grubu için 2005-2008 döneminde hesaplanmıştır. Katılım bankaları için net faiz geliri olarak, kar payı gelirleri ve giderleri arasındaki fark; toplam faiz dışı gelir olarak da, net kar payı geliri dışında kalan gelir kalemlerinin toplamı dikkate alınmıştır.

Bu kapsamda, Türk bankacılık sektöründe 2002-2008 yılları arasında faaliyette bulunan bankaların sayısı ve toplam aktifler içerisindeki payları banka grupları bazında Tablo 1 ve Tablo 2’de gösterilmektedir. Fon bankaları analiz dışında tutulmakla birlikte, bu bankalara ait veriler tablolarda bilgi amacıyla gösterilmiştir.

Tablo 1: Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Bankalar

Sayı	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Mevduat Bankaları	38	34	34	33	32	32	31
-Kamu Mevduat Bankaları	3	3	3	3	3	3	3
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	20	18	18	17	14	11	11
-Yabancı Mevduat Bankaları	15	13	13	13	15	18	17
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14	14	13	13	13	13	13
Katılım Bankaları	5	5	5	4	4	4	4
Fon Bankaları	2	2	1	1	1	1	1
Bankacılık Sektörü-Toplam	59	55	53	51	50	50	49

Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan banka sayısına bakıldığında, sektörde yaşanan yeniden yapılandırma sonrasında banka sayısında düşüş yaşandığı görülmektedir. 2002 yılında sektörde 59 banka faaliyette bulunurken, bu sayı 2008 sonunda 49’a gerilemiştir. Söz konusu azalmanın büyük kısmı, sektörde gerçekleşen banka birleşmelerinden kaynaklanmıştır.

Tablo 2: Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Bankaların Aktif Payları

%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Mevduat Bankaları	89,6	91,1	93,5	93,8	94,0	93,3	93,2
-Kamu Mevduat Bankaları	31,3	32,6	34,1	30,5	28,8	28,2	28,4
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	55,2	55,8	56,1	58,2	53,3	50,6	50,5
-Yabancı Mevduat Bankaları	3,1	2,7	3,3	5,1	11,9	14,5	14,3
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4,4	4,0	3,6	3,2	3,1	3,2	3,1
Katılım Bankaları	1,8	2,1	2,3	2,5	2,7	3,4	3,6
Fon Bankaları	4,2	2,8	0,6	0,5	0,2	0,1	0,1
Bankacılık Sektörü-Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Türk bankacılık sektöründeki banka gruplarının payları incelendiğinde ise, mevduat bankalarının sektörde en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. 2002-2008 döneminde mevduat bankalarının aktiflerinin sektörün toplam aktifleri içerisindeki payları % 89,6'dan, % 93,2'ye yükselmiştir. Söz konusu dönemde, kamu sermayeli mevduat bankalarının payında küçük bir düşüş yaşanırken, bu dönemde gerçekleşen satın alımlar sonucunda yabancı mevduat bankalarının payında önemli bir artış yaşanmış ve bu grupta yer alan bankalarının payları % 3,1'den % 14,3'e yükselmiştir.

4. Oranlar ve Değerlendirilmesi

Türk bankacılık sektörünün 2002-2008 dönemindeki karlılık performansı, Şekil 1'de verilen oranlar yardımıyla analiz edilecektir. Bu kapsamda, söz konusu oranlar 2002-2008 döneminde bankacılık sektörünün geneli ile her bir banka grubu için hesaplanacak ve elde edilen sonuçlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Türk bankacılık sektörünün özkaynak karlılık oranları, sektör ve banka grupları bazında Tablo 3'de sunulmaktadır.

Tablo 3: Özkaynak Karlılığı (Net Kar/Özkaynaklar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	15,32	14,66	13,58	10,72	18,73	19,63	15,56
Mevduat Bankaları	15,30	15,20	14,55	10,39	19,88	20,92	16,49
-Kamu Mevduat Bankaları	15,65	18,70	26,64	21,65	25,14	26,82	22,55
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	16,00	13,92	10,31	4,73	16,88	19,93	15,85
-Yabancı Mevduat Bankaları	5,91	11,16	11,86	15,55	20,54	15,22	10,51
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	15,52	10,58	6,13	10,92	9,76	9,65	8,67
Katılım Bankaları	-	-	-	25,06	25,65	22,31	17,36

Bankacılık sektörünün özkaynak karlılığı, 2002-2008 döneminde dalgalı bir seyir izlemiştir. 2002 yılında % 15,32 olan özkaynak karlılığı, 2005 yılında % 10,72'ye gerilemiş, 2006-2007 yıllarında önemli bir artış göstermiş, ancak küresel piyasalarda yaşanan gelişmeler nedeniyle 2008 sonunda düşüş kaydederek % 15,56'ya gerilemiştir. 2008 yılı itibarıyla banka grupları bazında, katılım bankaları % 17,36'lık özkaynak karlılık oranı ile en yüksek oranı gerçekleştirmiş, mevduat bankaları grubu içerisinde ise kamu mevduat bankaları % 22,55'lik özkaynak karlılığına sahip olmuştur. 2008 yılında yabancı mevduat bankaları ve kalkınma yatırım bankaları, bankacılık sektörünün ortalaması olan % 15,56 oranının altında özkaynak karlılığı gerçekleştirmişlerdir.

Yerli özel mevduat bankaları grubunda 2005 yılında gerçekleşen yüksek oranlı düşüş, bu grup altında bulunan özel bir bankanın bilançosunda yapılan düzeltmeler ve ayrılan karşılıklar sonucunda Aralık 2005 tarihinde açıklanan yüksek tutarlı zarardan kaynaklanmaktadır. Bundan sonra verilecek karlılık oranlarında da görüleceği üzere, söz konusu zarar nedeniyle 2005 yılında özel mevduat bankaları grubunda tüm karlılık oranlarında 2004 yılına göre önemli düşüşler kaydedilmiştir.

Birim aktif başına elde edilen net karı gösteren ve net kar/aktifler olarak hesaplanan aktif karlılık oranı, sektör ve banka grupları için Tablo 4'de sunulmaktadır.

Tablo 4: Aktif Karlılığı (Net Kar/Aktifler)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	1,95	2,15	1,95	1,41	2,21	2,55	1,83
Mevduat Bankaları	1,84	2,11	1,96	1,25	2,10	2,47	1,73
-Kamu Mevduat Bankaları	1,56	2,15	2,51	2,30	2,60	2,76	1,88
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	2,03	2,05	1,61	0,59	1,75	2,44	1,75
-Yabancı Mevduat Bankaları	1,24	2,68	2,39	2,48	2,46	2,01	1,32
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4,93	4,32	2,78	5,31	4,82	4,58	4,02
Katılım Bankaları	-	-	-	2,33	2,98	2,71	2,51

Özkaynak karlılığı oranına benzer bir şekilde, Türk bankacılık sektörünün aktif karlılık oranında da 2008 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık % 30'luk bir düşüş yaşanmıştır. 2006 ve 2007 yıllarında sırasıyla % 2,21 ve % 2,55'lik aktif karlılık oranları kaydeden bankacılık sektörü, 2008 yılında % 1,83'lük aktif karlılık oranına sahip olmuştur. Söz konusu yıl içerisinde, mevduat bankaları % 1,73, kalkınma ve yatırım bankaları % 4,02 ve katılım bankaları da % 2,51'lik aktif karlılık oranlarına ulaşmıştır. Mevduat bankaları grubunda en yüksek aktif karlılığa % 1,88'lik oran ile kamu mevduat bankaları sahip bulunurken, yerli özel mevduat bankaları ile yabancı mevduat bankaları, sektör ortalaması altında sırasıyla, % 1,75 ve % 1,32'lik aktif karlılık oranları gerçekleştirmişlerdir.

Türk bankacılık sektörünün sermaye çarpan oranları, sektör ve banka grupları bazında Tablo 5'de sunulmaktadır.

Tablo 5: Sermaye Çarpanı (Aktifler/Özkaynaklar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	787	681	698	763	847	771	852
Mevduat Bankaları	831	722	741	832	945	848	955
-Kamu Mevduat Bankaları	1005	868	1062	939	966	972	1199
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	786	679	642	806	963	818	904
-Yabancı Mevduat Bankaları	477	417	497	628	834	757	795
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	315	245	220	206	203	211	216
Katılım Bankaları	-	-	-	1075	862	822	691

Bankacılık sektörünün sermaye çarpan oranı, 2002-2008 yılları arasında bankacılık sektörü ve banka grupları bazında farklılıklar göstermektedir. 2002 yılı sonunda % 787 olarak hesaplanan bankacılık sektörünün sermaye çarpan oranı, 2008 yılı sonunda % 852'ye yükselmiştir. Genel olarak, banka grupları içerisinde mevduat bankaları, mevduat bankaları grubu içerisinde de kamu mevduat bankaları en yüksek sermaye çarpan oranlarına sahip bulunmaktadır. 2008 yılı itibarıyla, yabancı mevduat bankaları hariç tüm mevduat bankaları sektör ortalamasının üstünde; kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankaları ise sektör ortalamasının altında sermaye çarpan oranı gerçekleştirmişlerdir.

Aktif karlılık oranının ayrıştırılmasıyla elde edilen alt oranlardan birincisi olan varlık kullanım oranı, Türk bankacılık sektörü ve banka grupları için Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6: Varlık Kullanımı (Toplam Gelirler/Aktifler)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	9,59	9,19	8,27	7,16	6,68	7,11	6,33
Mevduat Bankaları	9,40	9,16	8,33	7,07	6,53	7,05	6,20
-Kamu Mevduat Bankaları	10,22	9,37	7,52	6,11	6,08	6,00	5,08
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	8,49	8,63	8,52	7,27	6,27	7,38	6,41
-Yabancı Mevduat Bankaları	17,51	17,44	13,55	10,57	8,81	7,95	7,66
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	17,45	14,62	11,83	9,02	9,01	7,77	7,51
Katılım Bankaları	-	-	-	8,36	9,32	8,30	8,60

Bankacılık sektörünün genelinde ve banka grupları bazında 2002-2008 yılları arasında varlık kullanım oranının azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bankacılık sektörünün 2002 yılı sonunda % 9,59 olarak hesaplanan varlık kullanım oranı, 2008 yılı sonunda % 6,33'e gerilemiştir. Söz konusu yıllar arasında, varlık kullanım oranı; mevduat bankalarında % 9,40'dan % 6,20'ye, kalkınma ve yatırım bankalarında ise % 17,45'den % 7,51'e gerilemiştir. Katılım bankalarının varlık kullanım oranlarında, 2005-2008 yılları arasında önemli bir değişim yaşanmamıştır. 2008 yılı sonu verilerine göre, mevduat bankaları arasında varlık kullanım oranı açısından en yüksek değere % 7,66 ile yabancı mevduat bankaları

sahip bulunurken, yerli özel mevduat bankaları % 6,41, kamu mevduat bankaları ise % 5,08 değerlerine sahip bulunmaktadır. Bankacılık sektörünün varlık kullanım oranında yaşanan azalışın kaynaklarının belirlenmesi için, söz konusu oranın alt oranlarının incelenmesi gerekmektedir.

Varlık kullanım oranının ikiye ayrıştırılmasıyla elde edilen alt oranlardan birincisi olan ve net faiz marjı olarak da tanımlanan net faiz gelirleri/aktifler oranı, Türk bankacılık sektörü için Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 7: Varlık Kullanımı -1 (Net Faiz Gelirleri/Aktifler)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	6,14	4,60	5,57	4,58	4,23	4,61	4,40
Mevduat Bankaları	5,96	4,39	5,59	4,53	4,14	4,52	4,28
-Kamu Mevduat Bankaları	7,19	6,23	5,76	4,10	4,43	4,32	3,95
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	4,98	3,09	5,43	4,65	3,79	4,31	3,96
-Yabancı Mevduat Bankaları	10,99	9,13	6,54	5,69	5,00	5,62	6,09
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	12,39	11,60	8,77	6,52	6,35	6,17	6,58
Katılım Bankaları	-	-	-	4,27	4,99	5,73	5,60

Toplam faiz gelirlerinden toplam faiz giderlerinin çıkarılmasıyla bulunan net faiz gelirlerinin toplam aktiflere bölünmesiyle bulunan varlık kullanım oranına bakıldığında, Tablo 6'da yer alan oranlara paralel olarak bankacılık sektörünün genelinde 2002-2008 yılları arasında düşüşler yaşandığı görülmektedir. Bankacılık sektörünün 2002 yılında % 6,14 olarak gerçekleşen oranı, 2008 yılı sonu itibarıyla % 4,40'a gerilemiştir. Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları grubunda da benzer bir gerileme yaşanmıştır. Söz konusu oranda, mevduat bankaları grubunda yaklaşık % 1,7'lik düşüş, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda da yaklaşık % 5,8'lik düşüş yaşanmıştır. Ancak, söz konusu düşüş eğiliminden farklı olarak katılım bankaları bu oranda artış kaydetmiştir. Katılım bankalarının 2005 yılında net kar payı marjı % 4,27 iken, bu oran 2008 yılında % 5,60'a yükselmiştir. Bankacılık sektörünün net faiz gelirleri/aktifler oranının 2002-2008 yılları arasındaki gelişimine genel olarak bakıldığında, Tablo 6'da yer alan varlık kullanım ora-

nına benzer olarak, mevduat bankaları içerisinde en yüksek net faiz marjına yabancı mevduat bankalarının sahip bulunduğu, kalkınma ve yatırım bankalarının da, bankacılık sektörünün ortalamasının üzerinde net faiz marjı gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Varlık kullanımının oranının ayrıştırılmasıyla elde edilen ikinci oran, toplam gelirlere net faiz gelirlerinin çıkarılmasıyla bulunan toplam faiz dışı gelirlerin aktiflere bölünmesiyle elde edilmektedir. 2002-2008 yılları arasında Türk bankacılık sektörü ve banka grupları için hesaplanan söz konusu oran Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8: Varlık Kullanımı -2 (Toplam Faiz Dışı Gelirler/Aktifler)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	3,45	4,59	2,69	2,58	2,45	2,50	1,92
Mevduat Bankaları	3,44	4,76	2,75	2,54	2,39	2,53	1,92
-Kamu Mevduat Bankaları	3,02	3,14	1,76	2,01	1,64	1,68	1,13
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	3,50	5,54	3,09	2,62	2,47	3,07	2,45
-Yabancı Mevduat Bankaları	6,52	8,31	7,01	4,88	3,82	2,33	1,56
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5,06	3,02	3,06	2,50	2,66	1,59	0,94
Katılım Bankaları	-	-	-	4,09	4,33	2,57	3,00

Varlık kullanımının ikinci oranı olan toplam faiz dışı gelirler/aktifler oranında 2002-2008 döneminde yaşanan gelişmeler incelendiğinde, birinci orana benzer bir şekilde bu oranda da düşüşler yaşandığı görülmektedir. 2002 yılı sonunda sektör ortalaması % 3,45 iken, bu oran 2008 yılı sonunda % 1,92'ye gerilemiştir. Sektörde yaşanan düşüşe paralel olarak, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ve katılım bankaları grubunda da bu oranda düşüşler kaydedilmiştir. 2008 yılı sonu verileri esas alınarak mevduat bankaları grubuna detaylı olarak bakıldığında ise, varlık kullanımının birinci alt oranı olan net faiz marjında en yüksek orana sahip olan yabancı mevduat bankalarının, varlık kullanımının ikinci oranı olan toplam faiz dışı gelirler/aktifler oranında % 1,56'lık bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu banka grubu içerisinde, yerli özel mevduat bankaları % 2,45, kamu mevduat bankaları ise % 1,13'lük oran gerçekleştirmişlerdir. Toplam faiz dışı gelirler/aktifler oranında, katılım bankaları % 3 ile en yüksek orana, kalkınma ve yatırım bankaları da % 0,94 ile en düşük orana sahip bulunmaktadır.

Türk bankacılık sektörünün varlık kullanım oranının ayrıştırılmasıyla elde edilen alt oranların verildiği Tablo 7 ve Tablo 8'deki oranlar ile bunların toplanmasıyla elde edilen ana oranın verildiği Tablo 6'daki oranlar birlikte değerlendirildiğinde; incelenen dönemde bankacılık sektörünün toplam gelirler/aktifler oranındaki azalmanın, hem net faiz gelirleri/aktifler oranındaki, hem de toplam faiz dışı gelirler/aktifler oranındaki azalmadan kaynaklandığı görülmektedir. 2008 yılı verileri incelendiğinde ise, kamu mevduat bankalarının yüksek net faiz gelirleri/aktifler oranına sahip olduğu, yerli özel mevduat bankalarının her iki oranının dengeli bir şekilde dağıldığı ve yabancı mevduat bankalarının da faiz gelirleri/aktifler oranının, faiz dışı gelirler/aktifler oranına göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, aynı dönemde kalkınma ve yatırım bankalarının toplam gelirler/aktifler oranının çok büyük kısmı faiz gelirleri/aktifler oranından oluşmuş ve katılım bankalarının kar payı dışı gelirleri/aktif oranı da yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar, genel olarak mevduat bankalarının faiz gelirlerinin daha yüksek olduğunu, kalkınma ve yatırım bankalarının faiz dışı gelirlerinin toplam gelirleri içerisindeki payının oldukça düşük olduğunu, katılım bankalarının da her iki oranda bankacılık sektörünün ortalamasının üzerinde performans sergilediklerini göstermektedir.

Aktif karlılık oranının ayrıştırılmasıyla elde edilen alt oranlardan ikincisi olan ve net kar/toplam gelirler olarak hesaplanan net kar marjı, Türk bankacılık sektörü ve banka grupları için Tablo 9'da sunulmaktadır.

Tablo 9: Net Kar Marjı (Net Kar/Toplam Gelirler)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	20,30	23,43	23,54	19,62	33,09	35,77	28,86
Mevduat Bankaları	19,58	23,00	23,55	17,66	32,21	35,01	27,84
-Kamu Mevduat Bankaları	15,24	22,98	33,36	37,72	42,85	46,01	36,99
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	23,97	23,77	18,84	8,07	27,99	33,05	27,34
-Yabancı Mevduat Bankaları	7,07	15,36	17,62	23,44	27,94	25,29	17,26
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	28,23	29,51	23,51	58,83	53,47	58,94	53,51
Katılım Bankaları	-	-	-	27,89	31,94	32,68	29,21

Bankacılık sektörünün ve banka gruplarının net kar marjı 2002 yılı sonundan 2007 yılı sonuna kadar genel olarak artış göstermiş, ancak 2008 yılında bir önceki yıla göre sektörde ve tüm banka gruplarında düşüş kaydedilmiştir. Bankacılık sektörünün net kar marjı 2007 yılı sonunda % 35,77 iken, bu oran 2008 yılı sonunda bir önceki yıla göre yaklaşık % 20'lik bir düşüşle % 28,86 olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektöründe ve mevduat bankaları grubunda 2005 yılında yaşanan geçici düşüş, daha önce açıklandığı üzere bir yerli özel mevduat bankasının bu yıl içerisinde açıkladığı yüksek oranlı zarardan kaynaklanmaktadır. 2008 yılı sonu verilerine göre, banka grupları bazında en yüksek net kar marjına % 53,51 ile kalkınma ve yatırım bankaları, en düşük net kar marjına da % 17,26 ile yabancı mevduat bankaları sahip bulunmaktadır. Kamu mevduat bankaları ile katılım bankalarının net kar marjı, sırasıyla % 36,99 ve % 29,21 ile sektör ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. 2002-2008 döneminde net kar marjında en yüksek büyümeyi kamu bankaları kaydetmiştir. 2002 yılında % 15,24 oranında net kar marjına sahip bulunan kamu bankaları grubu, 2008 yılında % 36,99 oranı ile net kar marjında bu dönem içerisinde iki katın üzerinde büyüme göstermiştir.

Üçüncü bölümde anlatıldığı üzere net kar marjı; diğer faaliyet giderleri/toplam gelirler, kredi ve diğer alacaklar değer düşüş karşılığı/toplam gelirler ve vergi karşılığı/toplam gelirler olarak üç alt orana ayrıştırılabilmektedir. Bu kapsamda, net kar marjının birinci alt oranı olan diğer faaliyet giderleri/toplam gelirler oranı, Türk bankacılık sektörü ve banka grupları bazında Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10: Net Kar Marjı - 1 (Diğer Faaliyet Giderleri/Toplam Gelirler)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	44,42	45,06	42,49	52,05	45,76	43,46	46,97
Mevduat Bankaları	46,85	46,88	43,48	52,81	46,23	44,00	47,86
-Kamu Mevduat Bankaları	39,40	35,00	32,54	35,58	35,29	34,02	38,31
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	52,21	53,32	48,04	59,48	49,34	43,93	48,30
-Yabancı Mevduat Bankaları	44,48	58,13	57,42	60,21	54,54	58,85	59,12
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	17,49	19,19	24,40	29,46	29,45	28,17	28,09
Katılım Bankaları	-	-	-	58,68	52,49	44,48	44,63

Daha önce ifade edildiği üzere, çok büyük kısmını personel giderlerinin oluşturduğu diğer faaliyet giderlerinin toplam gelirlere oranı, 2002-2008 döneminde çok büyük değişiklikler göstermemiştir. Türk bankacılık sektörü için söz konusu oran 2002 yılı sonunda % 44,42 iken, 2008 yılı sonunda % 46,97 olarak gerçekleşmiştir. Mevduat bankaları grubu ve bu grup altında yer alan kamu mevduat bankaları ve yerli özel mevduat bankaları grubu içinde söz konusu oran 2002-2008 döneminde büyük değişiklikler göstermemiştir. Ancak, yabancı mevduat bankalarının diğer faaliyet giderleri/toplam gelirler oranı, 2002 yılındaki % 44,48 seviyesinden, 2008 yılında % 59,12'ye yükselmiştir. Söz konusu yükselişte, Türk bankacılık sektöründe şube sayısı yüksek bankaların yabancı yatırımcılara satılması sonucunda bu bankaların yabancı mevduat bankaları grubu altında sınıflandırılmasının etkisi bulunmaktadır. Kamu mevduat bankaları ise, yerli özel mevduat bankaları ve yabancı mevduat bankaları ile karşılaştırıldığında daha düşük bir orana sahip bulunmaktadır. 2008 yılı sonu verilerine göre, kamu mevduat bankalarının diğer faaliyet giderleri/toplam gelirler oranı % 38,31 ile sektör ortalaması ve mevduat bankaları grubu ortalamasının altındadır. Faaliyetlerini çok az şube ile sürdürmeleri nedeniyle, kalkınma ve yatırım bankalarının diğer faaliyet giderleri/toplam gelirler oranı diğer banka gruplarına göre oldukça düşük seviyede gerçekleşmiştir. Söz konusu banka grubu için, 2008 yılında bu oran % 28,09 ile sektör ortalaması olan % 44,42'nin altında oluşmuştur. Katılım bankaları grubu ise, incelenen dönem olan 2005-2008 yılları arasında bu oranını % 58,68'den % 44,63'e düşürmüştür.

Net kar marjının ikinci alt oranı olan kredi ve diğer alacaklar değer düşüş karşılığı/toplam gelirler oranı, Türk bankacılık sektörü ve banka grupları bazında Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11: Net Kar Marjı - 2 (Kredi Değer Düşüş Karşılığı/ Toplam Gelirler)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	17,17	14,24	14,16	18,00	11,77	12,67	17,25
Mevduat Bankaları	17,94	14,42	14,32	18,83	11,98	12,94	17,56
-Kamu Mevduat Bankaları	21,20	19,08	7,69	10,19	8,92	8,61	15,22
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	17,25	12,59	18,66	23,60	13,80	15,80	18,22
-Yabancı Mevduat Bankaları	4,48	2,97	5,92	11,28	11,30	10,03	18,71
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	8,62	11,73	11,19	3,10	7,60	3,07	8,30
Katılım Bankaları	-	-	-	12,36	11,31	15,18	18,36

Önemli bir kısmı krediler ve diğer alacaklar için ayrılan özel karşılıklardan oluşan kredi ve diğer alacaklar değer düşüş karşılığının toplam gelirlere oranında, 2008 yılında bir önceki yıl olan 2007'ye göre yükselişler yaşanmıştır. Söz konusu yükselişe, dünya ekonomilerinde ve küresel finans piyasalarında yaşanan dalgalanmaların, Türk ekonomisini ve dolaylı olarak Türk bankacılık sektörünü olumsuz etkilemesi nedeniyle ayrılan karşılıkların artması neden olmuştur. 2008 yılı sonu itibarıyla bankacılık sektörünün kredi değer düşüş karşılığı/toplam gelirler oranı, bir önceki yıldaki % 12,67 seviyesinden % 17,25 seviyesine yükselmiştir. Bu yılda, kamu mevduat bankaları, sektör ve mevduat bankaları ortalamasının altında bir orana sahip olurken, yabancı mevduat bankaları % 18,71 ile bu iki grubun ortalamasının üzerinde bir oran gerçekleştirmişlerdir. Yabancı mevduat bankaları için söz konusu oranın 2002-2008 dönemindeki gelişimine bakıldığında sürekli bir artış yaşandığı görülmektedir. Daha önce ifade edildiği üzere, sektörde gerçekleşen satışlar sonucunda yabancı banka sayısının ve bu bankaların sektörün aktifleri içerisindeki paylarının artması ve buna bağlı olarak kredi portföylerinin genişlemesi bu gelişmeye neden olmuştur. Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda, söz konusu oran diğer banka gruplarına göre daha düşük seviyelerde gerçekleşirken, katılım bankalarının oranı sektör ve diğer mevduat bankalarına yakın seviyelerde gerçekleşmiştir.

Net kar marjının üçüncü alt oranı olan ve sürdürülen ve durdurulan faaliyetler vergi karşılıklarının toplamından oluşan vergi

karşılığının toplam gelirlere oranı, Türk bankacılık sektörü ve banka grupları bazında Tablo 12’de gösterilmektedir.

Tablo 12: Net Kar Marjı - 3 (Vergi Karşılığı/Toplam Gelirler)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankacılık Sektörü	5,80	10,70	10,26	11,50	9,41	8,06	6,92
Mevduat Bankaları	5,49	10,59	10,65	11,95	9,61	8,05	6,74
-Kamu Mevduat Bankaları	8,59	13,85	12,70	16,99	12,94	11,37	9,48
-Yerli Özel Mevduat Bankaları	2,18	8,21	9,78	10,15	8,88	7,23	6,15
-Yabancı Mevduat Bankaları	15,86	13,71	8,20	8,68	6,41	5,84	4,91
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	9,29	12,26	3,21	8,96	9,62	8,80	10,04
Katılım Bankaları	-	-	-	0,89	4,26	7,66	7,80

Türk bankacılık sektörünün vergi karşılığı/toplam gelirler oranı 2008 yılı sonu itibarıyla % 6,92 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu oranda, mevduat bankaları grubu ve katılım bankaları grubu, sektör ortalamasına yakın bir orana sahip bulunurken, kalkınma ve yatırım bankaları sektör ortalamasına göre daha yüksek bir orana sahiptirler. 2008 yılı sonunda, yabancı mevduat bankaları % 4,91 ile en düşük oranı gerçekleştirirken, kalkınma ve yatırım bankaları % 10,04’lük bir oranı gerçekleştirmişlerdir. Vergi karşılığı/toplam gelirler oranının 2002-2008 dönemindeki gelişimine bakıldığında ise, söz konusu oranda genel olarak bir düşüş yaşandığı görülmektedir.

5. Sonuç

Ekonomide yaşanan krizlerin olumsuz etkilerine maruz kalan Türk bankacılık sektörünün sorunlarının kalıcı olarak çözümlenmesi ve daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla uygulamaya konulan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı kapsamında gerçekleştirilen reformlar, bankacılık sektörünün karlılık performansını olumlu yönde etkilemiştir. Program sonrasındaki dönemde bankacılık sektörünün karlılık performansında yaşanan gelişmeler, 2002 ile 2008 yılları arasındaki yıllık veriler esas alınarak fonksiyonlarına ve sahiplik yapılarına göre sınıflandırılan banka grup-

ları bazında incelenmiştir. Temel karlılık rasyosu olan özkaynak karlılık oranının alt oranlara ayrıştırılmasıyla elde edilen oranların hesaplanması yoluyla yapılan analiz sonucunda, Türk bankacılık sektörünün 2007 yılına kadar karlılığında artışlar yaşandığı görülmüştür.

Bu gelişmeler kapsamında, bankacılık sektörünün karlılık oranlarında yaşanan artışlar, yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisini artırmıştır. Yüksek karlılık oranları ve sektörün gelecekteki büyüme potansiyeli, yabancı bankaları Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankaları satın almaya yöneltmiştir.

Ancak, 2008 yılında dünya ekonomilerinde ve küresel finans piyasalarında yaşanan dalgalanmaların Türk ekonomisini etkilemesi, bu yılda bankacılık sektörünün karlılığında düşüş yaşanmasına neden olmuştur. Bankacılık sektörünün takipteki alacaklar oranının 2008 yılının son çeyreğinde artması ve bunun sonucunda sorunlu hale gelen krediler için ayrılan karşılıklar, sektörün karlılığını düşürmüştür.

Küresel piyasalarda yaşanan dalgalanmaların sona ermesiyle ve Türk ekonomisinde büyümenin tekrar başlamasıyla, bankacılık sektörünün karlılık oranlarının yükselişe geçeceği beklenmektedir. Nitekim, Türk bankacılık sektörünün 2009 yılının ilk aylarında göstermiş olduğu karlılık performansı, bu beklentiyi doğrular niteliktedir. Türk bankacılık sektörünün 2009 yılının ilk dört ayındaki toplam karı, geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık % 30 oranında artış göstererek 7,2 milyar TL'ye yükselmiş bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abreau, M., and V. Mendes. 2002. Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Evidence from E.U. Countries. *University of Porto Working Paper Series*. No: 122
- Atanasieff, T.S., P.M. Lhacher, and M.I. Nakane. 2002. The Determinants of Bank Interest Spreads in Brazil. *The Central Bank of Brasil Working Papers* No:46
- Bashir, A.H. 2000. Assesing the Performance of Islamic Banks: Some Evidence from Middle East. *Jordan 8. ERF Meetings Paper*
- Beckman, R. 2007. Profitability of Western European Banking Systems: Panel Evidence on Structural and Cyclical Determinants. *Deutsche Bundesbank*. <http://www.ssrn.com/abstract=1090570>

- Camilleri, S. J. 2005. An Analysis of the Profitability, Risk and Growth Indicators of Banks Operating in Malta. *Bank of Valetta Review*. No: 31
- Çingi, S., and A. Tarım. 2000. Türk Banka Sisteminde Performans Ölçümü: DEA-Malmquist TFP Endeksi Uygulaması. *T. Bankalar Birliği Araştırma Tebliğleri Serisi*. Sayı: 2000-01
- Demirgüç-Kunt, A. and H. Huizingha. 1999. Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence. *World Bank Economic Review*. Vol: 13, No: 2
- Dietrich, A., and G. Wanzenried. 2009. What Determines the Profitability of Commercial Banks? New Evidence from Switzerland. <http://www.ssrn.com/abstract=1370245>
- Guru, B., J. Staunton, and B. Shanmugam. 2000. Determinants of Commercial Bank Profitability in Malaysia. *Asian Academy of Management Journal*. Vol: 5, No: 2
- İnan, E. A. 2000. Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik. *T. Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi*. Sayı: 34
- Kaplan, M., and T. Çelik. 2008. The Persistence of Profitability and Competition in the Turkish Banking Sector. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı: 30
- Kaya, Y. T. 2002. Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri: 1997-2000. *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Çalışma Raporları*. No: 2002/1
- Kaya, Y. T. 2001. Türk Bankacılık Sisteminde Net Faiz Marjının Modellenmesi. *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Çalışma Raporları*. No: 2001/4
- Neely, M. C., and D. C. Wheelock. 1997. Why Does Bank Performance Vary Across States. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*. Vol: 79, No: 2
- Tunay, B. K., and A. M. Silpar. 2006 a. Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi-I. *T. Bankalar Birliği Araştırma Tebliğleri Serisi*. Sayı: 2006-01
- Tunay, B. K., and A. M. Silpar. 2006 b. Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi-II. *T. Bankalar Birliği Araştırma Tebliğleri Serisi*. Sayı: 2006-02
- Türkiye Bankalar Birliği. 2002-2008. Bankalarımız Kitabı. *T. Bankalar Birliği Yayınları*.
- Türkiye Bankalar Birliği. 2008. İstatistik Bilgiler, Banka Verileri. <http://www.tbb.org.tr>
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. 2008. İstatistik Bilgiler, Banka Verileri. <http://www.tkbb.org.tr>
- Yıldırım, C. 1999. Evaluation of the Performance of Turkish Commercial Banks: A Non-Parametric Approach in Conjunction with Financial Ratio Analysis. *International Conference in Economics III*. ERC/Middle East Technical University